

ZÁUJEM DIEŤAŤA – ODÔVODNENIE ROZHODNUTIA

Objektívnym explicitne ustanoveným zákonným kritériom na rozhodnutie vo veciach úpravy rodičovských práv k maloletým je „najlepší záujem maloletého dieťaťa“, ktorý musí všeobecný súd vyhodnocovať a zdôvodniť nielen mechanicky a formálne, ale adresne s prihliadnutím na okolnosti posudzovanej veci. Ak uvedené odôvodnenie absentuje, dochádza k porušeniu základného práva na súdnu ochranu a práva na spravodlivý proces.

(Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky č. k. II. ÚS 101/2022 z 10. mája 2022)

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedníčky senátu Jany Laššákovvej (sudkyňa spravodajkyňa), zo sudcov Petra Molnára a Ľuboša Szigetiho v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľky **A. P.**, zastúpenej advokátkou JUDr. Ivanou Zmekovou, PhD., Zámocká 18, Bratislava, proti postupu a uzneseniu Krajského súdu v Bratislave č. k. 11 CoP 376/2021 z 30. novembra 2021 takto

r o z h o d o l :

1. Uznesením Krajského súdu v Bratislave č. k. 11 CoP 376/2021 z 30. novembra 2021 **boli porušené** základné práva sťažovateľky podľa čl. 19 ods. 2 a čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, práva podľa čl. 6 ods. 1 a čl. 8 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.
2. Uznesenie Krajského súdu v Bratislave č. k. 11 CoP 376/2021 z 30. novembra 2021 **zrušuje a vec vracia** Krajskému súdu v Bratislave na ďalšie konanie.
3. Krajský súd v Bratislave **je povinný** nahradiť sťažovateľke trovy konania v sume **739,66 eur** a zaplatiť ich právnej zástupkyňi sťažovateľky do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.
4. Vo zvyšnej časti ústavnej sťažnosti **nevyhovuje**.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľky a skutkový stav veci

1. Ústavnému súdu bola 5. januára 2022 doručená ústavná sťažnosť sťažovateľky vo veci namietaného porušenia základných práv podľa čl. 19 ods. 2 a čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“), práv podľa čl. 6 ods. 1 a čl. 8 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) a čl. 3 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa postupom a uznesením Krajského súdu v Bratislave (ďalej len „krajský súd“) č. k. 11 CoP 376/2021 z 30. novembra 2021 (ďalej len „napadnuté uznesenie“).

Sťažovateľka v ústavnej sťažnosti žiada zrušiť napadnuté uznesenie a vec vrátiť na ďalšie konanie krajskému súdu, ako aj priznať primerané finančné zadosťučinenie v sume 10 000 eur.

2. Z ústavnej sťažnosti vyplýva, že sťažovateľka podala na Okresnom súde Bratislava IV (ďalej len „okresný súd“) návrh na rozvod manželstva a úpravu rodičovských práv a povinností

k maloletým deťom – M. P. a F. P. na čas po rozvode manželstva a konanie o tomto návrhu ku dňu podania ústavnej sťažnosti nie je právoplatne skončené. Konanie o rozvod manželstva a úpravu práv a povinností k maloletým je vedené okresným súdom pod sp. zn. 17 P 65/2020.

3. Na okresnom súde je vedené aj konanie o úprave rodičovských práv a povinností do rozvodu pod sp. zn. 17 P 63/2020, v rámci ktorého podala sťažovateľka návrh na vydanie neodkladného opatrenia. Tento návrh na neodkladné opatrenie okresný súd vylúčil na samostatné konanie vedené pod sp. zn. 17 P 68/2020. Návrh na vydanie neodkladného opatrenia bol v tomto konaní zamietnutý uznesením okresného súdu č. k. 17 P 68/2020 z 23. októbra 2020 v spojení s uznesením krajského súdu č. k. 11 CoP 346/2020 zo 16. decembra 2020.

4. Okresný súd na základe návrhov rodičov na vydanie neodkladného opatrenia rozhodol uznesením č. k. 17 P 103/2021 zo 17. septembra 2021 (ďalej len „uznesenie o neodkladnom opatrení“) tak, že maloleté deti zveril do osobnej starostlivosti matky, upravil styk otca s maloletou dcérou aj maloletým synom a určil rozsah a podmienky vyživovacej povinnosti otca. V prevyšujúcich častiach návrhu matky aj otca zamietol. Uznesenie o neodkladnom opatrení nadobudlo vykonateľnosť 20. septembra 2021.

Pretože sa neodkladné opatrenie nerealizovalo, podala sťažovateľka návrh na výkon rozhodnutia, „avšak neúspešne“. Okresný súd uznesením č. k. 17 P 63/2020-482 z 26. októbra 2021 nariadil výchovné opatrenie, ktorým uložil obom rodičom podrobiť sa psychologickému poradenstvu.

5. Proti uzneseniu o neodkladnom opatrení podal 5. októbra 2021 otec maloletých odvolanie. K odvolaniu sa sťažovateľka vyjadrila podaním z 12. októbra 2021. Krajskému súdu ako odvolaciemu súdu bol 22. októbra 2021 doručený spis vedený okresným súdom pod sp. zn. 17 P 103/2021 (návrh na úpravu práv a povinností do rozvodu, pozn.). Sťažovateľka bola 29. novembra 2021 Úradom práce, sociálnych vecí a rodiny v Bratislave (ďalej len „úrad práce“) prostredníctvom mailovej správy informovaná, že v ten istý deň sa uskutoční pohovor s maloletou dcérou, ktorej prítomnosť zabezpečí otec, pričom prítomnosť rodičov nie je nutná. Sťažovateľka ešte v ten deň požiadala krajský súd, aby bola o výsledku pohovoru informovaná. Nasledujúci deň (30. novembra 2021) bolo právnenému zástupcovi sťažovateľky doručené vyjadrenie úradu práce z pohovoru s maloletou z 29. novembra 2021, úradný záznam z pohovoru s maloletou a oboma rodičmi z 30. augusta 2021, lekárska správa MUDr. Kartousovej a správa zo základnej školy maloletej zo 6. októbra 2021 (spolu ďalej len „listinné dôkazy“).

Sťažovateľka 1. decembra 2021 podala k listinným dôkazom krajskému súdu svoje vyjadrenie.

6. Krajský súd napadnutým uznesením rozhodol o odvolaní otca maloletých tak, že uznesenie okresného súdu o neodkladnom opatrení zmenil a návrh matky o neodkladnom opatrení zamietol, upravil styk maloletej s matkou, výrok o styku otca s maloletým synom potvrdil, potvrdil i zamietnutie návrhu otca v jeho prevyšujúcej časti a určil, že toto neodkladné opatrenie bude platiť do nadobudnutia právoplatnosti rozhodnutia v konaní vedenom okresným súdom pod sp. zn. 17 P 65/2020 o rozvod manželstva.

7. Ústavný súd ústavnú sťažnosť sťažovateľky predbežne prerokoval a uznesením č. k. II. ÚS 101/2022-47 z 2. marca 2022 prijal podľa § 56 ods. 5 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) na ďalšie konanie.

II.

Argumentácia sťažovateľky

8. Sťažovateľka považuje napadnuté uznesenie za nezákonné, v rozpore so skutočným stavom, s vykonaným dokazovaním, ako aj za nedostatočne odôvodnené. Porušenie práva na spravodlivý proces sťažovateľka zdôvodnila nemožnosťou vyjadriť sa k vykonaným dôkazom, keďže tieto jej boli doručené v rovnaký deň, ako krajský súd vydal napadnuté uznesenie (30. novembra 2021). V tejto súvislosti sťažovateľka tiež v ústavnej sťažnosti namieta, že krajský súd napriek vykonaniu nových dôkazov nenariadil pojednávanie.

9. V súvislosti s namietanou arbitrárnosťou sťažovateľka napadnuté uznesenie kritizovala v tom, že z odôvodnenia uznesenia nevyplýva, ktoré dôkazy považoval krajský súd za relevantné ani spôsob, akým ich vyhodnotil. Tiež namietala, že napadnuté uznesenie nedáva odpoveď na to, ktoré skutočnosti považoval za relevantné pri posúdení podmienok na nariadenie neodkladného opatrenia. Sťažovateľka zároveň poukázala na diametrálne odlišné závery krajského súdu v porovnaní so závermi okresného súdu, pričom tieto rozdiely považuje za neodôvodnené. Navyše, podľa sťažovateľky krajský súd absolútne opomenul najlepší záujem oboch maloletých detí, keďže z predchádzajúceho konania otca je jasné, že jeho postojom bude súrodenecký vzťah ohrozený.

10. Sťažovateľka tiež argumentovala, že hoci je napadnuté uznesenie datované 30. novembra 2021, k podpisu uznesenia sudkyňami senátu krajského súdu došlo až 3. decembra 2021. Vzhľadom na to, že vyjadrenie sťažovateľky k listinným dôkazom bolo krajskému súdu doručené 1. decembra 2021, skutočnosť, že krajský súd sa v napadnutom uznesení týmto vyjadrením nezaoberal, považuje za porušenie svojich procesných práv.

III.

Vyjadrenie zúčastnenej osoby, odporcu a replika sťažovateľky

III.1. Vyjadrenie odporcu:

11. Krajský súd ako odporca v konaní pred ústavným súdom doručil ústavnému súdu vyjadrenie k ústavnej sťažnosti 21. marca 2022, ktoré obsahovalo aj vyjadrenie zákonnej sudkyne. Zákonná sudkyňa zdôraznila, že v danom prípade sledovala najlepší záujem maloletej. V súvislosti s námietkami sťažovateľky o nemožnosti vyjadriť sa k listinným dôkazom zákonná sudkyňa uviedla, že postoje oboch rodičov sú nemenné, protichodné a súdu známe, a preto vzhľadom na charakter a účel konania o neodkladnom opatrení nebolo potrebné opätovne zisťovať postoj sťažovateľky. Pokiaľ ide o samotné rozhodnutie, zákonná sudkyňa poukázala na to, že sťažovateľka navrhovala zverenie detí do jej osobnej starostlivosti, čo podľa názoru krajského súdu nemá byť predmetom konania o nariadení neodkladného opatrenia, ale až konania vo veci samej. V tejto súvislosti zákonná sudkyňa uviedla: „... odvolací súd vyhodnotil vec po právnej stránke na rozdiel od súdu prvej inštancie tak, že zákonné podmienky na zverenie maloletých detí prostredníctvom inštitútu neodkladného opatrenia splnené neboli a bolo potrebné upraviť styk matky s maloletou, v rozsahu zabezpečujúcom do rozsahu rozhodnutia v merite veci, alebo do osvedčenia zmeny pomerov v dôsledku ďalšieho dokazovania, dostatočný výchovný vplyv matky a udržiavanie vzťahových väzieb. Podstatným v danom prípade bolo aj zváženie, že rodičia začali podstupovať odbornú psychologickú intervenciu ako aj aktuálne prebiehajúce znalecké dokazovanie. Odvolací súd v danom prípade nezistil vážne ohrozenie maloletých detí a ich záujmov a potrebu neodkladným opatrením, počas prebiehajúceho dokazovania v merite veci, narušiť rovnocenné postavenie rodičov vo vzťahu k výkonu ich rodičovských práv a povinností rozhodnutím o zverení maloletých len jednému z nich (matke), bez ďalšieho dokazovania...“

V závere krajský súd poukázal na § 363 Civilného mimosporového poriadku, podľa ktorého je možné neodkladné opatrenie zmeniť, ak sa zmenia pomery v danej veci, a zároveň zdôraznil, že konanie o neodkladnom opatrení nie je meritórnym konaním.

III.2. Replika sťažovateľky:

12. Sťažovateľka vo svojej replike doručenej ústavnému súdu 11. apríla 2022 zotrvala na svojich argumentoch prezentovaných v ústavnej sťažnosti. V replike poukázala na to, že krajský súd ani vo svojom vyjadrení relevantným spôsobom neuviedol dôvody, pre ktoré rozhodol diametrálne odlišne od súdu prvej inštancie. Sťažovateľka zopakovala, že „... nie je možné a prípustné za každú cenu rešpektovať vytvorený faktický stav tak, ako to urobil neodôvodnene odporca v danej veci.“ V súvislosti s odôvodnením napadnutého uznesenia krajského súdu sťažovateľka v replike uviedla: «Odporca tvrdí, že mal osvedčený nezmenený stav, ktorý bol zhodný so stavom dňa 30.08.2021 (kedy bol vykonaný pohovor s maloletou a jej postoj bol rovnaký, aký bol aj dňa 30.11.2021). Aj napriek tomu, že súd prvej inštancie „pracoval“ s rovnakým postojom maloletej ako odporca, odporca dospel k úplne odlišnému rozhodnutiu... no bez odôvodnenia. Pre sťažovateľku je zarážajúce, že dva sudy môžu vyhodnotiť názor maloletého dieťaťa v kontexte všetkých okolností veci tak rozdielnym spôsobom...» Sťažovateľka tiež poukázala na to, že krajský súd vo svojom vyjadrení nereagoval, prípadne reagoval nedostatočne na námietky v časti o nezaslaní listinných dôkazov zo strany krajského súdu, námietku nevysporiadania sa s vyjadrením sťažovateľky z 1. decembra 2021.

III.3. Vyjadrenie zúčastnenej osoby:

13. Ústavný súd zaslal otcovi maloletých detí ako zúčastnenej osobe v konaní pred ústavným súdom upovedomenie o podanej ústavnej sťažnosti sťažovateľky a určil lehotu, v ktorej mal právo vyjadriť sa k ústavnej sťažnosti. Upovedomenie bolo zúčastnenej osobe doručené 8. marca 2022, avšak v stanovenej lehote zúčastnená osoba svoje právo vyjadriť sa nevyužila.

IV.

Posúdenie dôvodnosti ústavnej sťažnosti

14. Ústavný súd poukazuje na to, že čl. 46 ods. 1 ústavy je primárnym východiskom pre zákonom upravené konanie súdov a iných orgánov Slovenskej republiky príslušných na poskytovanie právnej ochrany ústavou garantovanej v siedmom oddiele druhej hlavy ústavy (čl. 46 až 50 ústavy). V súvislosti so základným právom podľa čl. 46 ods. 1 ústavy treba mať zároveň na zreteli aj čl. 46 ods. 4 ústavy, podľa ktorého podmienky a podrobnosti o súdnej ochrane ustanoví zákon, resp. čl. 51 ods. 1 ústavy, podľa ktorého sa možno domáhať práv uvedených okrem iného v čl. 46 ústavy len v medziach zákonov, ktoré toto ustanovenie vykonávajú (I. ÚS 56/01).

15. Z doterajšej judikatúry ústavného súdu vyplýva, že medzi obsahom základného práva podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a obsahom práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru nemožno vidieť zásadnú odlišnosť (m. m. II. ÚS 71/97). Z tohto vyplýva, že právne východiská, na základe ktorých ústavný súd preskúmava, či došlo k ich porušeniu, sú vo vzťahu k obom označeným právam v zásade identické (IV. ÚS 147/08), a preto ich namietané porušenie možno preskúmavať spoločne.

16. Ústavný súd nie je zásadne oprávnený preskúmavať a posudzovať právne názory všeobecného súdu, ktoré ho pri výklade a uplatňovaní zákonov viedli k rozhodnutiu vo veci

samej, ani preskúmať, či v konaní pred všeobecnými súdmi bol náležite zistený skutkový stav a aké skutkové a právne závery zo skutkového stavu všeobecný súd vyvodil. Úloha ústavného súdu sa obmedzuje na kontrolu zlučiteľnosti účinkov takejto interpretácie a aplikácie s ústavou, prípadne medzinárodnými zmluvami o ľudských právach a základných slobodách (I. ÚS 13/00 m. m. II. ÚS1/95, II. ÚS 21/96, I. ÚS 4/00, I. ÚS 17/01). Z tohto postavenia ústavného súdu vyplýva, že môže preskúmať také rozhodnutia všeobecných súdov, ak v konaní, ktoré mu predchádzalo, alebo samotným rozhodnutím, došlo k porušeniu základného práva alebo slobody. Skutkové a právne závery všeobecného súdu môžu byť teda predmetom kontroly vtedy, ak by vyvedené závery boli zjavne neodôvodnené alebo arbitrárne, a tak z ústavného hľadiska neospravedlňiteľné a neudržateľné. Zároveň by mali za následok porušenie základného práva alebo slobody (I. ÚS 13/00, m. m. II. ÚS 58/98, I. ÚS 5/00, I. ÚS 17/00).

17. Súčasťou obsahu práva na spravodlivé súdne konanie je aj právo účastníka konania na také odôvodnenie súdneho rozhodnutia, ktoré jasne a zrozumiteľne odpovie na všetky právne a skutkovo relevantné otázky súvisiace s predmetom súdnej ochrany, t. j. s uplatnením nárokov a obranou proti takému uplatneniu (IV. ÚS 115/03, III. ÚS 60/04). Ani judikatúra Európskeho súdu pre ľudské práva nevyžaduje, aby na každý argument strany bola daná odpoveď v odôvodnení rozhodnutia. Pokiaľ ale ide o argument, ktorý je pre rozhodnutie rozhodujúci, vyžaduje sa špecifická odpoveď práve na tento argument (Georiadis c. Grécko z 29. 5. 1997, Higgins c. Francúzsko z 19. 2. 1998).

18. Reálne uplatnenie základného práva na súdnu ochranu predpokladá, že účastníkovi súdneho konania sa súdna ochrana poskytne v zákonom predpokladanej kvalite, pričom výklad a používanie príslušných zákonných ustanovení musí v celom rozsahu rešpektovať uvedené základné právo účastníkov garantované v čl. 46 ods. 1 ústavy (IV. ÚS 77/02, IV. ÚS 214/04, II. ÚS 249/2011, IV. ÚS 295/2012).

19. Z hľadiska sťažovateľkou uplatnenej argumentácie ústavný súd považoval za potrebné zdôrazniť, že posudzovanie podmienok na vydanie neodkladného opatrenia je predovšetkým vecou všeobecných súdov (čl. 142 ústavy). Ústavný súd meritórne posudzuje neodkladné opatrenia zásadne iba v ojedinelých prípadoch a k zrušeniu napadnutého rozhodnutia o vydaní neodkladného opatrenia alebo o zamietnutí návrhu na jeho vydanie pristupuje len za celkom výnimočných okolností. Ústavný súd môže zasiahnuť do rozhodnutí všeobecných súdov o neodkladných opatreniach iba za predpokladu, že by rozhodnutím všeobecného súdu došlo k procesnému excesu, ktorý by zakladal zjavný rozpor s princípmi spravodlivého procesu.

20. Aj v konaní o návrhu na vydanie neodkladného opatrenia musia byť rešpektované minimálne požiadavky, ktoré tvoria podstatu základného práva na súdnu ochranu, resp. práva na spravodlivé súdne konanie. Rozhodnutie o návrhu na vydanie neodkladného opatrenia musí mať predovšetkým rovnako ako iné rozhodnutia zákonný podklad, musí byť vydané príslušným orgánom a nemôže byť prejavom svojvôle, teda musí byť primeraným spôsobom odôvodnené.

21. Ústavný súd na tomto mieste považuje za potrebné poukázať na niektoré okolnosti prejednávaneho prípadu. Vo veci sťažovateľky je na okresnom súde vedené konanie o rozvod manželstva, ako i konanie o úpravu rodičovských práv a povinností do rozvodu. Z obsahu spisu je zrejmé, že od rozchodu rodičov v auguste 2020 bola, pokiaľ ide o starostlivosť o maloleté deti, zavedená striedavá starostlivosť, ktorá sa uskutočňovala do augusta 2021. V uvedenom čase nastal „zlom“ vo vzťahu matky a dcéry a maloletá M. ostala vo faktickej starostlivosti otca. Sťažovateľka podala 18. augusta 2021 návrh na nariadenie neodkladného opatrenia, o ktorom

okresný súd rozhodol tak, že obidve maloleté deti zveril do osobnej starostlivosti matky a upravil podmienky ich stretávania sa s otcom. Okresný súd svoje rozhodnutie o nariadení neodkladného opatrenia založil predovšetkým na skutočnosti, že je potrebné (v záujme maloletých) zastabilizovať deti v jednej domácnosti. Podstatným pre dané rozhodnutie bol aj súrodenecký vzťah. Okrem toho okresný súd považoval za osvedčené skutočnosti (pri ktorých vychádzal vo vzťahu k maloletej M.), že (i) matka mala s dcérou bezproblémový vzťah až do momentu rozdielného názoru na športové sústredenie a s tým súvisiace gymnastické tréningy, (ii) rodičia detí nie sú schopní vzájomne sa dohodnúť, (iii) postoje maloletej vo veku deviatich rokov sú do veľkej miery ovplyvnené rodičmi, (iv) je zrejme minimálna ochota otca participovať na pozitívnej motivácii maloletej vo vzťahu k matke.

22. Proti uzneseniu okresného súdu podal odvolanie otec maloletých. Krajský súd rozhodol napadnutým uznesením tak, že zmenil rozhodnutie okresného súdu, návrh na nariadenie neodkladného opatrenia zamietol a upravil styk matky s maloletou M. Výrok o úprave styku maloletého F. ponechal krajský súd bez zmeny. V ostatnom (pokiaľ ide o vyživovaciu povinnosť) uznesenie okresného súdu potvrdil. Krajský súd v odôvodnení napadnutého uznesenia uviedol: „Osobná starostlivosť o maloleté deti je zo strany rodičov aktuálne dostatočne zabezpečená a odvolací súd v tomto štádiu konania nezistil jednoznačný dôvod spochybňovať rodičovské kompetencie a starostlivosť rodičov, ktoré by odôvodňovali zverenie maloletých detí iba do výlučnej osobnej starostlivosti jedného z nich. Zo správy základnej školy ktorú maloletá navštevuje vyplýva konštatovanie úzkej spolupráce obidvoch rodičov, plnenie si ich rodičovských povinností, bez zaznamenania zmeny správania, prospechu alebo nedostatočnej prípravy na vyučovanie maloletej v tomto školskom roku, pričom rovnako správa detskej lekárky maloletej potvrdila dobrú starostlivosť rodičov o maloletú, ako aj ich záujem o jej liečbu a zdravotný stav. Odvolací súd sa nestotožnil s názorom súdu prvej inštancie o nevyhnutnosti stabilizovať maloleté deti v jednej domácnosti a to aj vzhľadom na výkon striedavej osobnej starostlivosti o maloletú M. a zatiaľ iba široký styk otca s maloletým F. (z dôvodu jeho útleho veku), kedy maloleté deti po rozchode rodičov sa vcelku prirodzene pohybovali medzi domácnosťami rodičov, nachádzajúcich sa vo vzájomnej blízkosti a to až do 15.08.2021. Z obsahu spisového materiálu vedeného na Okresnom súde Bratislava IV (komunikácie rodičov, stanoviska školy, či trénerky gymnastiky a lekárskeho správ,.) vyplýva, že v danom prípade aktuálna rodinná situácia (po 15.08.2021) je dôsledkom nezhody rodičov pri liečbe maloletej (atopického ekzému, astmy) a v nadväznosti na jej mimoškolskú športovú aktivitu, v ktorej podľa jej vyjadrení chce pokračovať. Eskalácia konfliktu rodičov a ich nejednotný postup pri výchove maloletej, namiesto upokojenia situácie, sú zrejme aktuálne príčinou prezentovaného postoja maloletej a odmietania matkinej starostlivosti (aj osobných stretnutí) a preferovania pre ňu teraz bližšej autority otca. Z prezentovaného názoru maloletej a to aj s ohľadom na jej vek, však nevyplývajú žiadne závažné okolnosti, ktoré by mohli byť vážnym dôvodom pre tak masívne odmietanie matky (maloletá nesúhlasí s názorom matky na jej gymnastiku, s nedostatočným stykom maloletého F. s otcom a teraz aj s ňou, má výhrady k matkinmu správaniu). Preto názor maloletej a jeho relevanciu aj vzhľadom na zásadné rozporné stanoviská rodičov v tomto smere, bude možné vyhodnotiť až procesom ďalšieho dokazovania, najmä zhodnotenia priebehu a záverov výchovného opatrenia ako aj znaleckého dokazovania. Odvolací súd na základe doposiaľ osvedčených skutočností pre potreby rozhodnutia o neodkladnom opatrení nemohol ustáliť ani dôvodnosť matkiných tvrdení o nepriaznivom výchovnom vplyve otca na maloletú, ani jeho nedostatočnú motiváciu a usmerňovanie maloletej, či dokonca jej negatívne manipulovanie. Rovnako nie je možné

stotožniť sa s jej názorom, že za aktuálny stav, kedy nie je v pravidelnom styku s maloletou, nenesie žiadnu zodpovednosť... Odvolací súd zastáva názor, že v danom štádiu konania je skôr potrebná práca s rodinou so strany súdu a ingerencia psychológa (aktuálne vhodne volená spolupráca s o. z. Tenenet), a nie predčasný zásah súdu súdnym rozhodnutím o zverení maloletých detí do výlučnej starostlivosti len jedného z rodičov, keď ich potreby a starostlivosť nie sú ohrozené alebo zanedbávané. Rodičia tiež majú možnosť či už na odporúčanie súdu, alebo samostatne, vyhľadať odbornú pomoc mediátora pri riešení rodičovského konfliktu.“

23. Sťažovateľka predovšetkým považuje napadnuté uznesenie za nedostatočne odôvodnené.

24. Ústavný súd už judikoval (I. ÚS 243/07, I. ÚS 155/07, I. ÚS 402/08), že všeobecný súd by nemal byť vo svojej argumentácii obsiahnutej v odôvodnení nekoherentný, t. j. jeho rozhodnutie musí byť konzistentné a jeho argumenty musia podporiť príslušný záver. Súčasne musí dbať aj na jeho celkovú presvedčivosť, teda aby premisy zvolené v rozhodnutí, rovnako ako závery, ku ktorým na základe týchto premís dospel, boli pre širšiu právnickú (ale aj laickú) verejnosť prijateľné, racionálne, ale v neposlednom rade aj spravodlivé a presvedčivé. Pokiaľ všeobecný súd dospeje k rozhodnutiu bez toho, aby sa vo svojom rozhodnutí vysporiadal so všetkými rozhodujúcimi skutočnosťami tvoriacimi základ pre toto rozhodnutie, treba rozhodnutie všeobecného súdu považovať za arbitrárne, teda za rozporné s čl. 46 ods. 1 ústavy a čl. 6 ods. 1 dohovoru (I. ÚS 265/05). Z judikatúry ústavného súdu (III. ÚS 623/2017) ďalej vyplýva, že arbitrárnosť a zjavná neodôvodnenosť rozhodnutí všeobecných súdov sú najčastejšie dané rozporom súvislosti ich právnych argumentov a skutkových okolností prerokúvaných prípadov s pravidlami formálnej logiky alebo absenciou jasných a zrozumiteľných odpovedí na všetky právne a skutkovo relevantné otázky súvisiace s predmetom súdnej ochrany, t. j. s uplatnením nárokov a obranou proti takému uplatneniu.

Podľa jedného zo základných princípov mimosporového procesu vyjadreného v čl. 4 Civilného mimosporového poriadku ak je účastníkom konania maloleté dieťa, koná príslušný súd v jeho „najlepšom záujme“. Inými slovami, objektívnym explicitne stanoveným zákonným kritériom na rozhodnutie vo veci maloletého je „záujem maloletého dieťaťa“, čo korešponduje s podstatou a účelom základného práva maloletého dieťaťa na rodičovskú výchovu a starostlivosť a tomuto právu zodpovedajúceho základného práva obidvoch rodičov na starostlivosť a výchovu o svoje dieťa. Obsah týchto práv je homogenizovaný nielen v práve, ale súčasne aj v povinnosti na sústavnú starostlivosť o výchovu, zdravie, výživu a všestranný vývoj dieťaťa v zmysle § 28 ods. 1 písm. a) zákona č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o rodine“). Pokiaľ teda ide o záujem maloletého dieťaťa, súd musí tento vyhodnocovať a zdôvodniť nielen mechanicky a formálne, ale aj in concreto na okolnosti daného prípadu.

25. Ústavný súd podrobil napadnuté uznesenie krajského súdu prieskumu a zistil, že dôvodom zmeny prvoinštančného rozhodnutia je predovšetkým neosvedčenie skutočností preukazujúcich potrebu bezodkladnej úpravy pomerov.

V okolnostiach posudzovanej veci krajský súd jednoducho konštatoval, že zo strany ani jedného z rodičov nebolo zistené zanedbávanie starostlivosti o maloletú, resp. maloletých a za tejto situácie nie je nevyhnutné stabilizovať maloleté deti v jednej domácnosti. V odôvodnení napadnutého uznesenia krajský súd uviedol, že pokiaľ obaja rodičia prejavujú dostatok záujmu, pokiaľ ide o zdravý stav a školský prospech a pokiaľ poskytujú maloletej riadnu starostlivosť, nie je potrebná stabilizácia v jednej domácnosti. Krajský súd len stroho konštatoval, že nie je možné ustáliť dôvodnosť matkiných tvrdení o nepriaznivom výchovnom prostredí, no žiadnym spôsobom nereagoval na otázky súvisiace s vplyvom konfliktu rodičov na maloleté deti, hoci

tento konflikt bol v konaní osvedčený. Zároveň krajský súd neodôvodnil, prečo nie je stabilizácia v jednej domácnosti v najlepšom záujme maloletých detí napriek tomu, že v konaní bolo zrejmé, že striedavá starostlivosť nie je pre daný prípad vhodná a súčasne rodičia nevedia dospieť k inej vzájomnej dohode, ktorú by rešpektovali. Navyše krajský súd sa iba okrajovo zaoberal súrodeneckým vzťahom a faktické rozdelenie súrodencov v dvoch domácnostiach neodôvodnil.

Inak povedané, krajský súd na základe rovnakého skutkového stavu dospel k rozdielnemu vyhodnoteniu situácie ako okresný súd, ale toto svoje rozhodnutie náležite neodôvodnil.

26. Ústavný súd opakovane zdôrazňuje, že objektívnym explicitne stanoveným zákonným kritériom na rozhodnutie vo veciach úpravy rodičovských práv k maloletým je „najlepší záujem maloletého dieťaťa“, ktorý musí všeobecný súd vyhodnocovať a zdôvodniť nielen mechanicky a formálne, ale s prihliadnutím na okolnosti posudzovanej veci, čo v odôvodnení napadnutého uznesenia krajského súdu absentuje. Svojoľnosť napadnutého uznesenia krajského súdu vyplýva i z tej časti jeho odôvodnenia, kde krajský súd v súvislosti s úpravou styku sťažovateľky s dcérou uvádza, že „... vzhľadom na aktuálny skutkový stav v rodinných pomeroch počas prebiehajúcich konaní pred Okresným súdom Bratislava IV v merite veci, zabezpečí udržiavanie vzťahových väzieb (úprava styku matky s maloletou v zmysle uznesenia krajského súdu, pozn.) medzi matkou a maloletou a jej výchovný vplyv na maloletú“, pričom práve z dôvodu dlhodobého konfliktu medzi rodičmi, nerešpektovania podmienok úpravy rodičovských práv a povinností a slabej ochoty otca spolupracovať podala sťažovateľka návrh na vydanie neodkladného opatrenia.

27. Ústavný súd rešpektuje judikatúru, podľa ktorej nie je potrebné, aby sa súd v odôvodnení svojho rozhodnutia zaoberal každou námietkou odvolateľa, či princíp zdržanlivosti vo veciach neodkladných opatrení, avšak v právnej veci sťažovateľky krajský súd bez bližšieho odôvodnenia dospel na rozdiel od súdu prvej inštancie a súčasne za nezmeneného skutkového stavu k úplne opačnému záveru. Krajský súd v odôvodnení napadnutého uznesenia neuviedol, ktoré okolnosti považoval za dôležité a najmä z akých úvah pri hodnotení najlepšieho záujmu maloletých (nielen vo vzťahu k maloletej M.) pri svojom rozhodovaní vychádzal.

28. Riadne dokazovanie v zmysle § 185 a nasl. Civilného sporového poriadku (ďalej len „CSP“) súd pri rozhodovaní o návrhu na nariadenie, resp. zrušenie neodkladného opatrenia nevykonáva, avšak pri rozhodovaní vychádza z obsahu návrhu a zo skutočností, ktoré boli v súvislosti s podaným návrhom osvedčené. Osvedčené skutočnosti následne spĺňajú atribút vysokej pravdepodobnosti a súd z nich pri rozhodovaní vychádza. Všeobecný súd je povinný uviesť v odôvodnení rozhodnutia skutočnosti, ktoré posudzoval, a dôvody, pre ktoré považuje určitú skutočnosť za osvedčenú či neosvedčenú. Napadnuté uznesenie krajského súdu obsahuje len záver o neosvedčení skutočností preukazujúcich potrebu bezodkladnej úpravy pomerov zo strany sťažovateľky bez akéhokoľvek bližšieho odôvodnenia.

29. Z odôvodnenia napadnutého uznesenia nie je zrejmé, na základe čoho posudzoval krajský súd stabilitu a vhodnosť prostredia, v ktorom otec zabezpečuje starostlivosť o maloleté dieťa, ktoré skutočnosti pri posudzovaní návrhu matky posudzoval, na základe akých úvah dospel k záveru o neosvedčení potreby bezodkladnej úpravy pomerov účastníkov konania a v neposlednom rade akým spôsobom zbral do úvahy existenciu súrodeneckého vzťahu.

30. Podľa názoru ústavného súdu došlo napadnutým uznesením krajského súdu k zásadnému excesu, ktorý odôvodňuje záver o jeho ústavnej neakceptovateľnosti a neudržateľnosti, a to aj napriek zdržanlivosti, ktorú ústavný súd štandardne uplatňuje pri ústavnom prieskume súdnych rozhodnutí o neodkladných opatreniach. V dôsledku už uvedených nedostatkov poskytnutej

súdnej ochrany zo strany krajského súdu, ktorá nezodpovedá právu sťažovateľky na riadne odôvodnenie rozhodnutia v jej právnej veci ako významnej súčasti práva na súdnu ochranu a spravodlivý proces, ústavný súd vyslovil porušenie základného práva sťažovateľky podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru (výrok 1 nálezu).

31. Sťažovateľka v spojení s namietaným porušením základného práva podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru namieta aj porušenie svojho základného práva podľa čl. 19 ods. 2 ústavy a práva podľa čl. 8 dohovoru.

32. V súvislosti s namietaným porušením čl. 19 ods. 2 ústavy a čl. 8 dohovoru ústavný súd uvádza, že ústava pojem „súkromný a rodinný život“ bližšie nedefinuje. Keďže základné práva a slobody podľa ústavy je potrebné vykladať a uplatňovať v zmysle a duchu medzinárodných zmlúv o ľudských právach a základných slobodách (PL. ÚS 5/93, PL. ÚS 15/98), ústavný súd pri vymedzení obsahu uvedených pojmov prihliadal aj na príslušnú judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva týkajúcu sa predovšetkým čl. 8 dohovoru, ktorého porušenie napadnutým uznesením krajského súdu sťažovateľka tiež namieta.

33. Právo na rešpektovanie rodinného života sa aplikuje na rodinné vzťahy a predpokladá existenciu rodiny (Marckx proti Belgicku, rozsudok z 13. 6. 1979, č. 6833/74, bod 31). Rodinou je v prvom rade vzťah medzi manželmi a medzi rodičmi a nepľnoletými deťmi. Spolužitie rodičov a detí je základným prvkom rodinného života (Bronda proti Taliansku, rozsudok z 9. 6. 1998, č. 22430/93, bod 51).

34. Ochrana „rodinného života“ sa dotýka súkromia jednotlivca v jeho rodinných vzťahoch, vo vzťahu k iným fyzickým osobám, čo v sebe zahŕňa vzťahy sociálne, kultúrne, ale aj morálne či materiálne (I. ÚS 13/00).

35. Vzhľadom na mieru ústavnej neakceptovateľnosti napádaného uznesenia krajského súdu došlo v priamej príčinnej súvislosti s porušením základného práva sťažovateľky na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru aj k neoprávnenému zásahu do jej základného práva na ochranu súkromného a rodinného života podľa čl. 19 ods. 2 ústavy, resp. do jej práva na rešpektovanie súkromného a rodinného života podľa čl. 8 ods. 1 dohovoru (výrok 1 nálezu). Napadnuté uznesenie krajského súdu totiž bezpochyby zasiahlo do práva na rodinný život sťažovateľky a sťažilo vytváranie väzieb s jej maloletou dcérou M.

36. K namietanému porušeniu čl. 3 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa je potrebné v úvode uviesť, že tento upravuje princíp, že záujem dieťaťa musí byť prvoradým hľadiskom pri akejkoľvek činnosti dotýkajúcej sa detí, a to aj pri rozhodovaní súdu v ich veciach alebo veciach, ktoré sa dotýkajú ich záujmu.

37. Tento princíp bol v podmienkach právneho poriadku Slovenskej republiky transponovaný (explicitne, ako aj implicitne) do jednotlivých noriem Civilného mimosporového poriadku (porov. napr. § 117, § 119, § 146 ods. 1, § 147 ods. 2), ako aj zákona o rodine (porov. napr. čl. 5, § 23 ods. 2, § 24 ods. 4, § 44 ods. 4 a ďalšie). Na ústavnej úrovni sa princíp povinnosti prihliadať na najlepší záujem dieťaťa (maloletého) v konaní pred všeobecným súdom spája najmä so základnými právami dieťaťa (maloletého) na súkromie podľa čl. 16 ods. 2 ústavy, na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do súkromného a rodinného života v zmysle čl. 19 ods. 2 ústavy, na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy, so základným právom dieťaťa (maloletého), aby sa jeho vec verejne prerokovala bez zbytočných prietahov a v jeho prítomnosti a aby sa mohlo vyjadriť ku všetkým vykonávaným dôkazom podľa čl. 48 ods. 2 ústavy (II. ÚS 100/2018, II. ÚS 203/2020).

38. V konaní pred ústavným súdom je však sťažovateľkou matka maloletých, a nie sama maloletá či obe maloleté deti. Len deti (maloletí) primárne benefitujú z princípu upraveného čl. 3 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa, ktorý našiel v právnom poriadku vyústenie do subjektívnych hmotných a procesných ústavných práv dieťaťa (maloletého) alebo subjektívnych hmotných a procesných zákonných práv dieťaťa (maloletého). Na základe uvedeného tak chýba medzi v sťažnosti namietaným porušením čl. 3 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa a osobou sťažovateľky príčinná súvislosť (kauzálny nexus) a námietka porušenia čl. 3 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa zo strany sťažovateľky (matky) je podaná neoprávnenou osobou, keďže namietat' porušenie ústavných práv spojených s princípom vyjadreným v čl. 3 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa je aktívne legitimované dieťa (maloletý).

39. Navyše ústavný súd v súvislosti s čl. 3 ods. 1 a 2 Dohovoru o právach dieťaťa odkazuje na svoje uznesenie č. k. II. ÚS 596/2014 z 30. septembra 2014 (publikované v Zbierke nálezov a uznesení Ústavného súdu Slovenskej republiky 2014 pod č. 57/2014), v ktorom uviedol, že na úrovni doktríny medzinárodného práva, ako aj na úrovni samotnej Organizácie Spojených národov prevládol (dnes už konštantný) právny názor, že medzi články Dohovoru o právach dieťaťa, ktoré upravujú všeobecné zásady/princípy (general principles) a nie sú priamo vykonateľné, ale je potrebné tieto zásady inkorporovať do príslušnej vnútroštátnej legislatívy a aplikačnej praxe, možno zaradiť najmä čl. 2, čl. 3, čl. 6 a čl. 12 (pozri HODGKIN, R., NEWELL, P. Implementation Handbook for the Convention on the Rights of the Child. Fully revised third edition. Ženeva : UNICEF Regional Office for Europe, 2007, p. 39, 83, 158; k tomu porov. aj Committee on the Rights of the Child: General Comment No. 5, CRC/GC/2003/5, body 19, 20 a 22). Tento záver podporuje i samotný text týchto článkov Dohovoru o právach dieťaťa („štáty sa zavazujú“, „štáty zabezpečujú“, „dieťaťu sa poskytuje“). Naopak, k priamo vykonateľným právnym normám Dohovoru o právach dieťaťa je možné zaradiť napr. čl. 7 ods. 1, čl. 10 ods. 2, čl. 13, čl. 16 a pod.

40. Na základe týchto konklúzií ústavný súd nevyhovел ústavnej sťažnosti sťažovateľky v časti namietajúcej porušenie čl. 3 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa (výrok 4 nálezu).

41. Námietku sťažovateľky o nemožnosti vyjadriť sa k listinným dôkazom ústavný súd nepovažuje za dôvodnú. Sťažovateľka ako účastníčka konania mala priestor na vyjadrenie sa k samotnému odvolaniu otca proti uzneseniu okresného súdu. Z obsahu spisu vyplýva, že úrad práce vykonával pohovor s maloletou bez prítomnosti rodičov, o čom sťažovateľka informovaná bola. Pohovor s maloletou M. sa uskutočnil 29. novembra 2021 a sťažovateľka sama uviedla, že požiadala krajský súd o informovanie o výsledku pohovoru. Krajský súd požiadavke sťažovateľky vyhovel a o výsledku pohovoru ju informoval 30. novembra 2021, teda v deň, keď príslušný senát krajského súdu prijal v danej veci rozhodnutie. Vyjadrenie sťažovateľky doručené krajskému súdu 1. decembra 2021 vzhľadom na skorší dátum prijatia rozhodnutia krajský súd v odôvodnení napadnutého uznesenia už zohľadniť nemohol. Skutočnosť, že samotné uznesenie bolo podpísané členkami senátu až 3. decembra 2021, nemá na vec vplyv, keďže podpis sa viaže k forme – písomnému vyhotoveniu rozhodnutia. Podstatným je dátum rozhodnutia (30. november 2021), prípadne zápisnica z hlasovania. Na základe uvedených záverov ústavný súd konštatuje, že vzhľadom na charakter konania o neodkladnom opatrení krajský súd neporušil sťažovateľkine práva, pokiaľ si nevyžiadal jej stanovisko k uvedeným listinným dôkazom.

42. Podľa čl. 127 ods. 2 ústavy ak ústavný súd vyhovie sťažnosti, svojím rozhodnutím vysloví, že právoplatným rozhodnutím, opatrením alebo iným zásahom boli porušené práva alebo slobody podľa odseku 1, a zruší také rozhodnutie, opatrenie alebo iný zásah.

43. Podľa § 134 ods. 1 a 2 zákona o ústavnom súde ak ústavný súd zruší právoplatné rozhodnutie, opatrenie alebo iný zásah a vec vráti na ďalšie konanie, ten, kto vo veci vydal rozhodnutie, rozhodol o opatrení alebo vykonal iný zásah, je povinný vec znova prerokovať a rozhodnúť. V tomto konaní alebo postupe je viazaný právnym názorom ústavného súdu (odsek 1). Ten, kto vo veci vydal rozhodnutie, rozhodol o opatrení alebo vykonal iný zásah, je viazaný rozhodnutím ústavného súdu podľa § 133 ods. 3 písm. a) až d); toto rozhodnutie ústavného súdu je vykonateľné doručením (odsek 2).

44. Vzhľadom na skutočnosť, že ústavný súd rozhodol o tom, že napadnutým uznesením krajského súdu boli porušené základné práva sťažovateľky podľa čl. 19 ods. 2 a čl. 46 ods. 1 ústavy, ako aj práva podľa čl. 6 ods. 1 a čl. 8 dohovoru, rozhodol zároveň aj o zrušení napadnutého uznesenia krajského súdu a vec vrátil krajskému súdu v celom rozsahu na ďalšie konanie (výrok 2 nálezu). V tomto konaní je krajský súd viazaný právnym názorom ústavného súdu (§ 134 ods. 1 zákona o ústavnom súde).

45. Úlohou krajského súdu preto bude po vrátení veci s prihliadnutím na časový odstup opätovne rozhodnúť v rámci odvolacieho konania, majúc na zreteli predovšetkým najlepší záujem maloletých detí, a rozhodnutie náležite odôvodniť vo vzťahu k všetkým špecifikám daného prípadu.

V.

Finančné zadosťučinenie

46. Podľa čl. 127 ods. 3 ústavy ústavný súd môže svojím rozhodnutím, ktorým vyhovie sťažnosti, priznať tomu, koho práva podľa odseku 1 boli porušené, primerané finančné zadosťučinenie.

47. Sťažovateľka požadovala finančné zadosťučinenie v sume 10 000 eur z dôvodov uvedených vo svojej ústavnej sťažnosti. Ústavný súd však finančné zadosťučinenie sťažovateľke nepriznal (výrok 4 nálezu), pričom vychádzal z toho, že okrem vyslovenia porušenia označených práv sťažovateľky sa v konaní náprava dosiahne najmä zrušením napadnutého uznesenia krajského súdu a vrátením veci na ďalšie konanie. Ústavný súd vzal v prípade rozhodovania o finančnom zadosťučinení ohľad na procesné špecifiká prejednávanej veci, zložitost' veci, ale aj na postoje účastníkov konania.

VI.

Trovy konania

48. Ústavný súd priznal sťažovateľke (§ 73 ods. 3 zákona o ústavnom súde) nárok na náhradu trov konania v celkovej sume 739,66 eur (výrok 3 nálezu).

49. Pri výpočte trov právneho zastúpenia sťažovateľky ústavný súd vychádzal z vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov (ďalej len „vyhláška“). Sťažovateľka požadovala v petite ústavnej sťažnosti priznanie náhrady trov v sume 450,89 eur. Náhradu trov konania ústavný súd priznal za 3 úkony právnej služby (prevzatie a príprava zastúpenia, písomné podanie ústavnej sťažnosti, podanie repliky) podľa § 13a ods. 1 písm. a) a c) vyhlášky. Základná sadzba odmeny za úkon právnej služby uskutočnený v roku 2022 je v sume 193,83 eur a hodnota režijného paušálu je v sume

11,63 eur. Náhrada za tri úkony právnej služby vykonané v roku 2022 ($3 \times 183,83$ eur) spolu s režijným paušálom ($3 \times 11,63$ eur) zvýšené o 20 % daň z pridanej hodnoty predstavuje sumu trov konania 739,66 eur (výrok 3 nálezu).

50. Priznanú náhradu trov právneho zastúpenia je krajský súd povinný uhradiť na účet právnej zástupkyne sťažovateľky (§ 62 zákona o ústavnom súde v spojení s § 263 CSP) označenej v záhlaví tohto nálezu v lehote dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.